

Några uppländska växtfynd - 2

JOAKIM EKMAN & GABRIEL EKMAN

Inventeringen av Upplandsfloran närmar sig nu sitt slut. I Norrtäljedistriktet har under den gångna sommaren (2004) kompletteringar utförts av kvadranter med låga artantal. I skärgården har bl.a. vår- och försommarfloran kompletterats på öar där denna inte tidigare undersökts. Maskrosor (*Taraxacum*) och fibblor (*Hieracium*, *Pilosella*) har dessutom insamlats från ett antal lokaler. I samband med inventeringar och exkursioner har vi påträffat några intressanta fynd som presenteras närmare nedan. Uppgifterna är huvudsakligen från 2004. Tidigare gjorda fynd har bl.a. presenterats i Daphne (Ekman & Ekman 2002).

JEM = Joakim Ekman, GEK = Gabriel Ekman. Efter lokaluppgiften anges ekonomiskt kartblad följt av kvadrant enligt Upplandsflorainventeringen, därefter koordinater angivna enligt Rikets nät (uppmätta med GPS, geodetiskt datum RT 90 korrigerat enligt Reit). Belägg finns insamlade av samtliga nedanstående fynd.

Amaranthus hybridus ssp. *powellii* - GRÖNAMARANT

Estuna, 100 m O om Fyrken (11J6c NV 6632666, 1661510), jordhög, 4 ex 2004-08-20 JEM. Grönamaranten är ovanlig i Norrtälje kommun. Det finns ännu inte något fynd från kommunens tippor. I övriga Uppland är den däremot funnen vid flera tillfällen som tippväxt. På lokalen O om Fyrken växte den tillsammans med 1 ex av vit spikklubba *Datura stramonium* var. *stramonium*.

Anemone tomentosa - SILVRIG HÖSTANEMON

Väddö, Älmsta, utkast vid reningsverket (12J0d

NO 6653508, 1668103), 2004-09-20 GEK. Växten sågs första gången 2003. Fjärde fyndet i landskapet av denna perenna trädgårdsväxt som påträffades som förvildad första gången i landet 1993 (Svenson m.fl. 2001).

Bassia scoparia ssp. *scoparia* - SOMMARCYPRESS

Skederid, Salmunge avfallsanläggning (11I5j NO 6627601, 1648439), 1 ex, 2004-09-12 JEM, GEK. Fyndet utgjordes av den röda formen, vilken förekommer i odling. Ny för Norrtälje kommun. I närheten noterades bl.a. blå snokört *Echium plantagineum* och fjädergilia *Gilia achilleifolia*.

Catabrosa aquatica - KÄLLGRÄS

Estuna, 600 m O om Fyrken (11J6c NV 6632725, 1662013), 10 ex i dike, 2004-08-20 JEM. Detta är den tredje förekomsten av det rödlistade källgräset i ett område som sträcker sig ca en och en halv mil norrut från Norrtälje (Ekman 1996, Ekman & Ekman 1997). I övriga Uppland finns ett fåtal aktuella lokaler, framför allt mellan Enköping och Uppsala. Arten växer fortfarande rikligt kring källan i betesmarken vid Prästtorp, Söderby-Karl sn (kontrollerad 2001). Vid källan i Väsby, Roslags-Bro sn, har den ej setts de senaste åren men växtmiljön är fortfarande intakt. Förekomsten öster om Fyrken skiljer sig från dessa två lokaler genom att arten växer i ett dike som rensats för ca 1-2 år sedan. När vegetationen kommer att sluta sig i diket riskerar nog tyvärr denna lokal att försvinna.

Clarkia amoena - ATLASBLOMMA

Estuna, 500 m SO-OSO om Råfsja gård, Solbackatippen (11J6c SO 6632294, 1664610), 1 ex, 2004-08-03 JEM.

Sannolikt första förvildade fyndet i landskapet av denna numera ofta odlade ettåriga trädgårdsväxt.

Clematis viticella - ITALIENSK KLEMATIS

Frötuna, 500 m SSO om Lönsvik (11J5c SV 6625728, 1660900), jordtipp, 1 ex, 2004 JEM.
Väddö, Älmsta, utkast vid reningsverket (12J0d NO 6653514, 1668085), 2004-09-20 GEK.
 Sedan länge odlad art som dock relativt sällan påträffas förvildad. Ny för Norrtälje kommun.

Crepis capillaris - GRÖNFIBBLA

Norrtälje, Nordrona, 700 m NNO om Frötuna kyrka, f.d. militärområde (11J5c NV 6628828, 1661580), riklig i grus vid elhus vid f.d. miloverkstad samt enstaka ex på grus i närheten, 2004 JEM.
 Grönfibblan förefaller vara på spridning i Uppland. Få fynd är dock kända från Norrtälje kommun.

Dianthus armeria - KNIPPNEJLIKA

Estuna, 500 m SO-OSO om Räfsja gård, Solbackatippen (11J6c SO 6632275, 1664621), 2 ex, 2004-08-03 JEM.
 Första aktuella fyndet i Norrtälje kommun. På denna lokal sannolikt inkommen med avfall från den närbelägna Bohlins handelsträdgård. På Solbackatippen noterades även bl.a. matlök *Allium cepa* (2 ex), hjärtstilla *Leonurus cardiaca* ssp. *cardiaca* (1 ex) och sträv rudbeckia *Rudbeckia hirta* (4 ex).

Digitaria sanguinalis ssp. *sanguinalis* - ÄKTA BLODHIRS

Rimbo, Rimbo samhälle vid kvarnen (11I5i NO 6627864, 1644500), fyllnadsjord med gräsfröinsåning, storvuxen form, 2003-08 JEM.
 Vid upptäckten fanns några hundra småplantor som sedan decimerades med grässtrimmer, varvid endast ett 40-tal kom till blomning. Sannolikt inkommen med den pålagda jorden som bar inlag av rötslamsväxter. På samma lokal växte bl.a. lindmalva *Abutilon theophrasti* (1 ex), hårgängel *Galinsoga quadriradiata*, grusnejlika *Gypsophila muralis*, tomatillo *Physalis philadelphica* (11 ex), tomat *Solanum lycopersicum* och etternässla *Urtica urens*.

Doronicum plantagineum - STOR GEMSROT

Skederid, Salmunge avfallsanläggning (11I5j NO 6627850, 1648228), 2 ex varav det ena fortfarande var i blom, 2004-09-12 JEM, GEK.

Första fyndet i Norrtälje kommun och kanske även i Uppland av denna förvildade trädgårdsväxt.

Galium pumilum - PARKMÅRA

Vätö, Ivarsudde (11J6f NO 66346, 16795), sannolikt gammal gräsfröinsåning, mycket rikt bestånd, 2004-07-01 JEM, Kristoffer Stighäll. Två rika bestånd några meter från varandra, båda belägna ca 5-10 m S om södra gaveln på huvudbyggnaden. Det ena beståndet uppdelat i två delbestånd (a) 6634601, 1679519 – 6634611, 1679523 samt (b) 6634604, 1679521 – 6634604, 1679522, båda belägna i gräsmark i kanten av den klippta gräsmattan. Här räknades 84 blommande samt 70 vegetativa stänglar. Det andra beståndet, som bestod av ca 400 blommande stänglar, fanns nedom ett par askar i gräsmattan söder om huset (6634596, 1679510), intill stammarna där gräset ej klipps. Ivarsudde är en gammal barnkoloni där även följande parkfröinkomlingar noterades: vitfryle *Luzula luzuloides* (riklig), parkgröe *Poa chaixii*, stortimjan *Thymus pulegioides* (fåtalig) och gullhavre *Trisetum flavescens*.
 Parkmåra är känd från ett fåtal platser i landskapet och detta är den enda aktuella i Norrtälje kommun. Från början har den kommit in i landet med franskt gräsfrö till parkgräsmattor. På Ivarsudde har den tidigare noterats 1936 (Hylander 1943). Den förefaller emellertid inte ha eftersökts under blomningstid sedan dess.

Hesperis pycnotricha - RYSSHESPERIS

Rådmansö, Björkö (11J5g NV 6629924, 1680392), jordhögh på upplagsområde, 2004-06-19 JEM.
 Rysshesperis är närstående hesperis. Den har inte rapporterats tidigare från Uppland.

Hippuris × lanceolata - MELLANHÄSTSVANS

Björkö-Arholma, 400 m NO om Ängsholmen (11J7g SO 6637471, 1682894), havsvik, 2004-09-22 GEK.

Mellanhästsvansen är hybrid mellan hästsvans *Hippuris vulgaris* och ishavshästsvans *Hippuris tetraphylla*. Det är en hybrid som växer långt utanför ishavshästsvansens utbredningsområde. Sannolikt utgörs flera av uppgifterna om hästsvans från den

uppländska skärgården i själva verket av mellanhästsvans. Mycket få rapporter av den senare föreligger emellertid från landskapet. Hästsvans finns längst in i havsvikarna, men i mer bräckt vatten är det nog vanligen mellanhästsvans som avses.

Lavatera trimestris - SOMMARMALVA

Kårsta, Löttippen (11I3i SV 6615143, 1641453), 1 ex på sopinblandad schaktjord, 2003-09-07 JEM, GEK.

Sommarmalva är en art som odlas som trädgårdsväxt. Som förvildad uppträder den dock ännu mycket sällsynt.

Logfia minima - SPENSLIG ULLÖRT

Norrtälje, Arsta, 700 m NO om Frötuna kyrka (11J5c NV 6628722, 1661755), grusplan mellan infarten mot Norrtälje och Nordrona f.d. militär-område, ca 700 ex, 2004-07-01 JEM.

Den spensliga ullörten växte huvudsakligen i NV-hörnet av grusplanen, tillsammans med bland andra gråfibbla *Pilosella officinarum* ssp. *pilosella*, harklöver *Trifolium arvense*, rödsvingel *Festuca rubra* och femfingerört *Potentilla argentea* coll. Detta är ny svensk nordgräns för arten. Från Uppland är den tidigare uppgiven från Värtagasverket i Stockholm (Andersson m.fl. 1914, Almquist 1929). Denna uppgift förbigås dock i andra upplagan av Stockholmstraktens växter (Almquist & Asplund 1937) varifrån den i stället rapporteras som tillfällig från en lokal i vardera Stockholm 1934 och Danderyd 1879. I Naturhistoriska Riksmuseets herbarium (S) finns även belägg från Stockholm 1867, Värmdö 1926 samt från Floragatan 17 på Östermalm i Stockholm 1992, där den samlades av Lennart Stenberg.

Lonicera alpigena - ALPTRY

Blidö, Västra Askören (11J1e SO 6607117, 1672710), 1 stor buske växande i ett idegranssnår, 2004-07-17 JEM, Niklas Lönnell.

Västra Askören är en liten obebyggd skärgårdsö drygt tre km söder om Blidö. Den är bara 200 x 100 m stor och till större delen kal förutom idegranssnåret och några lövträd på den södra delen. Alptry är helt uppenbarligen fågelspridd hit. Arten är ovanlig i odling, och endast några få tidigare

fynd från landskapet är kända.

Lonicera involucrata - SKÄRMTRY

Stockholm, S-sidan av korsningen mellan Tegeluddsvägen och Lidingövägen (10I6g NV 6583196, 1630396), 1 stor buske, 2004-05-17 JEM.

Skärmtry har tidigare påträffats några få gånger i landskapet. Det kan inte uteslutas att den ursprungligen är planterad på den nu funna lokalen.

Lythrum portula - RÖDLÄNKE

Frötuna, 400 m S-SSO om Mellingeholms husgrunder (11J5c SO 6626810, 1662996), hjulspår på håll invid markväg, riklig 2004-09-17 JEM. Rödlänke har under senare år gått tillbaka mycket. Den dyker dock upp ibland i hjulspår på markvägar under fuktiga somrar.

Mentha xgracilis - ÄDELMYNTA

Film, 500 m SO om Blåshålet, nära Österbybruk (12I5d SV 6675668, 1617129), tipp, ett bestånd på ca 3 m², 2004-09-18 JEM, GEK.

Lokalen utgörs av en tidigare nedlagd mindre tipp som åter tagits i bruk. Ädelmynta är en gammal kulturväxt som åter börjat odlas. Den har under de senaste åren börjat dyka upp på tippar i södra Sverige. Från Uppland finns dock ännu bara en ytterligare aktuell notering.

Potamogeton polygonifolius - BÄCKNATE

Rådmansö, 1000 m SSO om Sindvik (11J5g NV 6629005, 1681012), riklig i grunt dike i dikad skogbevuxen myrmark, 2004-09-03 JEM.

Bäcknate är tidigare inte funnen i östra Uppland. Den har i landskapet bara varit känd från ett begränsat område mellan Uppsala och Heby. Den rika förekomsten på Rådmansö tyder på att arten är väl etablerad och bör eftersökas på fler lokaler i omgivningarna.

Punica granatum - GRANATÄPPLE

Ed, Edstippen (10I9c NO 6599328, 1614702 m fl), 23 ex, 2003-10-11 JEM, GEK.

Inspirerade av Anders Svensons fynd på denna tipp tidigare detta år gjorde vi ett besök på sen-

hösten. Ett av de roligaste fynden var en rik förekomst av upp till 2 dm höga groddplantor av grnatäpple, ny för landskapet. Tidigare denna höst hade arten även påträffats i Södermanland.

Solanum nigrum ssp. *schultesii* - HÄRIG NATTSKATTA

Skederid, Salmunge avfallsanläggning (11I5j SO 6627360, 1648060), 1 meterhögt ex på gammalt rötslam, 2004-09-12 JEM, GEK.

Härig nattskatta är ny för Norrtälje kommun och endast påträffad några få gånger tidigare i Uppland. På rötslammet i närheten noterades även stockros *Alcea rosea* och strandskräppa *Rumex maritimus* ssp. *maritimus*, i övrigt var floran trivial.

Solanum physalifolium var. *nitidibaccatum*
BÄGARNATTSKATTA

Rimbo, centrala Rimbo, N om vattentornet (11I5i NO 6627776, 1643571), 10-tal ex på utkast med trädgårdsavfall, 2003-08 JEM. Växten fanns kvar även 2004. **Skederid**, Salmunge avfallsanläggning (11I5j NO 6627702, 1648200), ca 100 storväxta ex på bar jord, 2003-08-16 JEM, GEK.

Bägarnattskattan är ovanlig i Uppland, beståndet på Salmungetippen var osedvanligt rikligt. Samma höst fanns på denna tipp flera ovanliga arter som t.ex. safflor *Carthamus tinctorius*, grusnejlika *Gypsophila muralis*, purpurvinda *Ipomoea purpurea* och en rik förekomst av sandkämpar *Plantago arenaria*. Av dessa återkom safflor och sandkämpar 2004. Detta år noterades även negerfrö *Guizotia abyssinica* (1 ex), buketthirs *Panicum capillare* (1 ex) samt tomatillo *Physalis philadelphica* (1 ex).

Sorghum halepense - OGRÅSDURRA

Norrby, Isåtra avfallsanläggning (11H8a NV 6644823, 1551118), 1 stort ex på rötslam, 2003-09-06 JEM, GEK.

Första fyndet av ogråsdurra i västra Uppland. Även 1 ex av buketthirs *Panicum capillare* noterades på samma rötslamsdeponi. Buketthirs påträffades även av oss på Dragmossens sopstation i Älvkarleby hösten 2003.

Thalictrum aquilegifolium - AKLEJRUTA

Riala, Källsmora tomtområde (11J2a NO 6613149, 1654568), utkast, 2004-08-28 GEK. Aklejruatan förekommer som ursprunglig i Skåne och angränsande landskap. Längre norrut finner man den som förvildad. I Uppland är den påträffad några få gånger.

Verbena hastata - BLÅVERBENA

Estuna, 650 m SO Råfsja gård, infarten till Solbackatippen (11J6c SO 6632086, 1664644), upplagda högar med jord och sand, 1 ex 2003 JEM. Första fyndet i landskapet av denna förvildade trädgårdsväxt.

Ett varmt tack riktas till Thomas Karlsson, Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm, som kontrollerat flera av bestämningarna.

Citerad litteratur

- Almquist, E. 1929: Upplands vegetation och flora. Acta Phytogeographica Suecica 1.
- Almquist, E. & Asplund, E. (red.) 1937: Stockholmstraktens växter, 2 uppl. Botaniska Sällskapet i Stockholm.
- Andersson, G., Berggren, J., Hamner, J. W., Indebetou, G. & Sylvé, N. 1914: Stockholmstraktens växter, 1 uppl. Botaniska Sällskapet i Stockholm.
- Ekman, J. 1996: Växtfynd i Roslagen. Daphne 7(1): 14-18.
- Ekman, J. & Ekman, G. 1997: Bidrag till Roslagens flora. Daphne 8(1-2): 32-43.
- Ekman, J. & Ekman, G. 2002: Några uppländska växtfynd. Daphne 13(2): 63-67.
- Hylander, N. 1943: Die Grassameneinkömmlinge Schwedisher Parke. Symbolae Botanicae Upsalienses VII:1.
- Svenson, A., Edelsjö, J., Ekman, J., Gudmundson, H. & Odelvik, G. 2001: Floran på tippor i Uppland och Södermanland 1990-1999. Daphne 12(2): 1-157.